

Inhoudsopgave

TEN GELEIDE VAN DR. W. DREES	xvii
WOORD VOORAF	xix
INLEIDING	xxiii
I. HET MINISTERIE-BEEL	
3 JULI 1946 TOT 7 AUGUSTUS 1948	1
<i>a. De formatie</i>	1
Een of twee formateurs? 1—Opdracht aan Beel 1—Beraad in Londen over Indonesië 1—Portefeuilleverdeling 2—Regeringsverklaring 3	
<i>b. Enige lotgevallen</i>	4
Indonesische kwestie 4—Lingadjati 5—Aankleding 5—Motie Romme—Van der Goes van Naters 6—De ondertekening 7—Naar eerste politieke actie 7—Advies commissiegeneraal 8—Beperktheid der actie 9—Eerste politieke actie 10—Opmars naar Djokja? 10—Vergadering van ministerraad van 18 augustus 1947 en artikel 8, lid 2, van het R.v.O. van de ministerraad 11—Van Mook 12—Het kabinet berust—13 Overige twistpunten 13—Vooruitzichten 14	
II. HET EERSTE MINISTERIE-DREES (DREES-VAN SCHAIK)	
7 AUGUSTUS 1948 TOT 15 MAART 1951	16
<i>a. De formatie</i>	16
Eerste fase-Beel 16—Meningsverschillen over de basis 16—Bespreking van 21 juli 1948 17—Tweede fase-Beel 18—Stikker 19—Problemen over de grondwetsherziening 20—Formatieopdracht Van Schaik 21—Constituerende vergadering 22—Regeringsverklaring 23	
<i>b. Enige lotgevallen</i>	24
Van Mooks aftreden 24—De machtigingen 26—Ministerraadsvergadering van 14 december 1948 26—Tweede politieke actie en regeringsverklaring 27—Veiligheidsraad 28—Veiligheidsraadresolutie van 28 januari 1949 (UNCI) 29—Conflict-Sassen 29—Reacties op het aftreden van Sassen 31—Van Roijen-Roem; Beels heengaan 33—Ambon 33—Verdere incidenten rond regeringscombinatie 33—Nieuw-Guinea 35	
III. HET TWEDE MINISTERIE-DREES	
15 MAART 1951 TOT 2 SEPTEMBER 1952	36
<i>a. Het uitbreken van de crisis</i>	36
<i>b. De formatie</i>	36
Informatieopdracht-Stikker 36—Opdracht aan Drees en Van Schaik 37—Centrale	

Economische Commissie 38—Het akkoord der 7 punten 38—Basisverbreding en reconstructie 39—Formatieopdracht-Steenberghe 40—Zgn. gemengde formatiemethode 40—Program Steenberghe 41—Nieuw-Guinea 42—Overleg 43—Afwijzing door AR en PvdA 44—Rol van Liefstinck 44—Reden van mislukking 45—Informatieopdracht Romme 46—Eerste stadium: program 46—Tweede stadium: samenstelling 47—Derde stadium: portefeuillevverdeling 47—Mislukking overleg met AR; de VVD; formatieopdracht Romme 48—Programministerie 49—Regeringsverklaring 50—Donker over brede basis 51

c. Enige lotgevallen 52
Eisen PvdA 52—Ontevredenheid in KVP 53

IV. HET DERDE MINISTERIE-DREES

2 SEPTEMBER 1952 TOT 13 OKTOBER 1956 54

a. De formatie 54

1. Fase-Drees 54
Overwinning van en opdracht aan Drees 54—Ontwerp-richtlijnen 54—Eerste versie 55—Tweede versie 55—De fracties 56—Derde versie 56—Nieuw-Guineaparagraaf 57—Aanvaarding van derde versie 57—Verdeling van portefeuilles 58—Verlangen van AR 59—De grens van de concessies van de KVP 59—Voorstel-Drees 60—Mislukking 60

2. Fase-Beel 61
Zetelverdeling 61—Mislukking 62

3. Fase-Donker 62
Rol Beaufort 63—Beel premier? 63—Bezwaren in katholieke kring 63—Bezwaren Drees 64—Zijlstra aanvaardt 64—De REA 65—Buitenlandse Zaken voor een KVP-er? 66—Andere portefeuilles 67—Donker kiest voor Beyen 67—KVP wijst voorstel af 68

4. Fase-Staf 68
Maatschappelijk werk 69—Naar formatie-Drees 69

b. Gedachtenwisseling over de formatie 70
De rol der fracties 70—Gemengde formatiemethode 71

c. De lotgevallen van het ministerie tot de huurwetcrisis 72
Partij-politieke spanningen 72—Het bisschoppelijk mandement 72—Een aantal geschilpunten 73

V. DE HUURWETCRISIS 75

a. Het uitbreken van de crisis 75

b. De formatie 75
Reconstructie of kamerontbinding? 76—Burgers formatieopdracht 76—Voorstellen

aan het demissionaire kabinet 78—Kabinetsbeslissingen 78—Overleg Witte-fractie-leiders 79—Concretisering van kabinetsbeslissingen 79—Terugkeer van het kabinet 79

c. De Kamer over het 'gereconstrueerde' Ministerie-Drees 80

d. De politieke beschouwingen 80

De rol van de oppositie 81—Oud over zelfstandigheid van formateur 81—Drees' visie op de juiste wijze van formeren 82—Rommes visie op 'in of na overleg' 83—Drees' conclusie 83

e. Enige lotgevallen van het 'gereconstrueerde' Ministerie-Drees 84
Overbesteding 85

VI. HET VIERDE MINISTERIE-DREES

13 OKTOBER 1956 TOT 22 DECEMBER 1958 86

a. De formatie 86
De verkiezingen 86—Consultaties 86

1. Fase-Drees 86
Bereidheid tot vijf-partijkabinet 87—Defensielasten 87—Afroming van huurverhoging 89—Plan-Van Saane 89—Huurblokkering 89—Suggesties Witte 90—Landbouwmoeilijkheden 91—Kastekort 91—Beraad van formateur met fractievoorzitters 92—Afgrenzing van nieuwe punten 92—Naar 'Punten van Regeringsbeleid' 92—Nieuwe punten binnen de 'afgrenzing' 93—De amendementen-Romme van 16 juli 94—De amendementen-Zijlstra van 16 juli 95—Verschil tussen beider voorstellen 95—Loterijen en voetbalpool 95—Drees wenst een definitieve tekst 96—Zetelverdeling 96—Toezending definitief program 97—Overzicht van dit program 97—Vennootschapsrecht 98—Bezitsvorming 99—Landbouwparagraaf 99—Gehuwde ambtenaresse 100—Investeringsaftrek en vervroegde afschrijving 100—Belasting vermogensvermeerdering 100—Overleg over portefeuilleverdeling 101—Karakterisering als 'ultimatum' 101—Rommes vijf eisen van 18 juli 102—De reactie van Drees 103—Antwoord Drees van 20 juli na overleg met Zijlstra 104—Beroep van Romme op Drees 104—Verzoeningspoging 105—AR-fractie 105—Einde formatiepoging Drees 105

2. Fase-Romme 105
Program Romme 106—Vennootschapsrecht 106—Grondwetsherziening 106—Financiële paragraaf 107—Belastingverlaging 107—Bezitsvorming 108—Landbouw 109—Nieuw-Guinea 109—Reactie VVD 110—Reactie PvdA 110—Einde poging Romme 110—Verdeelde opvattingen 110

3. Fase-Lieftinck I 111
Tegen zere schenen en op lange tenen 111—Zijlstra over bezitsvorming 111—Lieftinck over bezitsvorming 112—Tegemoetkomingen aan de punten van Romme 112—Desiderata PvdA 113—De 7 punten van Lieftinck 114—Bezitsvormingsformule 114—Investeringsaftrek en vervroegde afschrijving 114—Burger aanvaardt de 7 punten 115—Bezwaar KVP 115—Nader overleg over de bezitsvormingsformule 116—Onoverbrugbaarheid? 116—Mislukking? 117

4. Fase-Lieftinck II	117
Nieuwe methode 117—De plannen van Lieftinck 118—Rechts overleg 119—Onmogelijkheid van een rechts kabinet 119—Ingebrekestelling van de fracties 120—Uitnodigingen voor portefeuilles 120—Houding KVP afwijzend 120—Lieftincks program 121—Landbouwparagraaf 121—Bezitsvormingsparagraaf 122—Financiële paragraaf 123—Einde van pogingen Lieftinck; communiqué betreffende Romme 123—Rommes communiqué 124	
5. Fase-De Gaay Fortman I	124
Poging tot extra-parlementaire brede basis 124—Van Tilburg premier? 125—Reactie in de PvdA 126—Plan van De Gaay Fortman 126—Reacties van KVP 127—Overzeese Rijksdelen 128—Program De Gaay Fortman 128—Indonesië 128—Landbouwparagraaf 128—Bezitsvorming 129—Financiële paragraaf 129	
6. Het bezoek van Van Tilburg	130
Bezwaren PvdA en mislukking 131	
7. Fase-De Gaay Fortman II	133
Meer of minder extra-parlementair? 133—De houding van de CHU 134—Initiatief van Staf 134—Naar een vier-partijenkabinet zonder PvdA 135—Staf weigert 135—Andere weigeringen 136—Houding KVP 136—Verdere weigeringen en einde 137— ‘Uitgangspunten voor een regeringsbeleid’ 138	
8. Fase-Burger	138
Burger en Romme in Parijs 138—Publieke informatieopdracht 139—Overleg met VVD 139—Gesprek Burger-Romme 140—Wijziging in de portefeuille voor de VVD 140—Romme niet op Binnenlandse Zaken met PBO e.a. 141—Verzet bij de AR, CH en VVD 141—Eén zetel voor AR? Zijlstra’s tegenzet 141—KVP-fractievergadering van 26 september solidair met AR 142—Bezitsvormingscompromis 142—Fractievergadering AR wijst één portefeuille af 143—Compromis Drees-Mansholt 143—Nieuw overleg Burger-VVD 144—Beraad in AR-kring 145—Voorlopige handhaving Overzeese Rijksdelen? 145—Initiatief Drees 145—Voortbestaan van Ministerie Overzeese Rijksdelen 146—De AR-hoogleraar Scholten en het Leidse protest 147—Rechtse solidariteit 147—Onderhoud Burger-Scholten-Zijlstra 147—Gesprek Burger-Korthals en ontknoping 148—De oplossing 150	
9. Fase-Drees	150
<i>b. Beoordeling van de formatie van het vierde Ministerie-Drees</i> 152	
De AR ziet het einde van de brede basis 152—Burgers oordeel 152—Tilanus over gevolgen evenredige vertegenwoordiging en formatiemethode 153—Tilanus over oppositie 153—Romme over de formatie 153—Romme over zetelverdeling 154—Over de dwangsituatie 155—Drees over Kabinet en de vijf partijen 156—Gevolgen van de evenredige vertegenwoordiging 156—De zwakke steen in ons staatsbestel 157—Drees over een regeringsprogram 158—Anema over parlementaire invloed 158—Parlementair stelsel vergeleken met provincie en gemeente 159	
<i>c. De lotgevallen van het vierde Ministerie-Drees</i> 159	
Bestedingsbeperving 159—Verantwoordelijkheid voor overbesteding 160—Gedaalde besluitvaardigheid 160—Spanning tussen Kabinet en Kamer 161—Amendement-Lucas	

161—Nota inzake de bestedingsbeperkingen 161—Gevoeligheden 162—Topsalarissen 162—Amsterdamse tunnels 163—Wijziging Huurwet en het regeringsprogram 163—Gebondenheid? 164—Totstandkoming van de huurwetten met de blokkeringsregeling 164—Algemene politieke beschouwingen oktober 1957 165—De basiskwestie 165—Nieuwe gevoeligheden 165—Incompatibiliteiten 166—Verdeelsleutel premie werkloosheidsverzekering 166—Debat over fatsoen en over 'afspraken' 167—Belastingvoorstellen 168—De partij van de bestedingsbeperking 169—Karel Doorman 169—Helmen-affaire 169—De Gou noopt Kranenburg tot heengaan 170—Nieuw-Guinea in de Eerste Kamer 171—Werkloosheid 171—Beleid van minister Vondeling 172—De basiskwestie door Vredeling gesteld 172—Statenvierkiezingen 173—Verslechtering van de verhoudingen 173—Kamer tegen Vondelings reorganisatie 173—Geneesmiddelen en drogisten 174—Aanval op Witte 175—Enige moeilijkheden voor Cals 175—Kandidaat-notarissen 176—Deining rond de veerboten over de Westerschelde 176—Nieuw-Guinea 177—Oppositie van NVV 177—Motie-Burger over Nieuw-Guinea en de bestedingsbeperking 178—Gezondheidszorg in bedrijven 178—De huisvrouw met een gat in haar hand 179

VII. NAAR DE BREUK TUSSEN PVDA EN KVP 181

Wetsontwerp vervreemding landbouwgronden 181—Amendement-Biewenga 181—Fractie van PvdA dringt op onaanvaardbaarverklaring aan 181—Nederlagen voor PvdA op landbouwkundige toetsing en regeling voorkeursrecht van pachter 182—Vondeling over amendement-Biewenga 182—Oud vist naar onaanvaardbaarverklaring 183—Vondeling ontwijkt 183—Burger over betekenis regeringsprogram t.a.v. amendement-Biewenga 183—Romme tegenover Burger 183—Oud beklemtoont niet-onaanvaardbaarheid 184—Amendement-Biewenga aangenomen en reactie van Burger 184—Ruppert over de consequenties van de brede basis 185—Melkprijs 186—Landbouwdomeinen 186—'Een schoolvoorbeeld van woordbreuk' 187—Brede basis voorbij 187—Fakkeldragersdag 188—Dienstplicht en Nieuw-Guinea 188—Vragen van Romme over Fakkeldragersdag 188—Houding NVV 189—Kropman over formatie-afspraken 189—Drees over wijze van formen 189—Drees over de verhouding van ministers tot hun partij 190—Geen MacDonald 191—Terugblik van Drees en vragen over nieuw kabinet 191—Drees over PvdA-fractie en -ministers 192—Wetsontwerpen tot verlenging voor twee jaar van enige fiscale regelingen; of voor slechts één jaar? 192—Amendement Vaste Commissie 193—Motie-Romme 193—Verdediging door Hofstra van 'twee jaar' 193—Verdediging door Burger van 'twee jaar' 194—Wie wijkt? 194—Verklaring van Hofstra: portefeuillekwestie 194—Uitzichtloos debat 195—Kabinetverklaring 196—Oud over socialistische druk 196—Drees over beraad in kabinet 197—De opinies in het kabinet 197—Achtergrond van de motie-Romme 198—De crisis van 11 december 1958 198

VIII. ROMPKABINET-BEEL

22 DECEMBER 1958 TOT 19 MEI 1959 199

Weinig constitutioneel gedrag van de Tweede Kamer 199—Beel intervenueert 199—Rede Romme over de oorzaak van de crisis 200—Dubia over het alternatief 200—Wens tot Kamerontbinding 200—Vrees en onzekerheid bij sommige leden van 'de rompkabinet' 201—De consequenties van de vrees voor oppositie van de PvdA 202—Verzet tegen een 'normaal' rompkabinet 203—De positie van Struycken 203—Beel informateur

203—Kans om de breuk te verzachten 204—Standpunt Beel 204—Angst voor socialistische oppositie 205—Doel van de informatie Beel 205—Aanvaarding van rompkabinet 205—De premier van het rompkabinet 206—Naar het rompkabinet 206—Aanvaarding van opdracht door Beel 206—Nieuwe les voor Tweede Kamer 207—Optreden rompkabinet onder Beel 207—Kamerontbinding 208—Verkiezingen van 12 maart 1959 208

IX. HET MINISTERIE-DE QUAY

19 MEI 1959 TOT 24 JULI 1963 209

a. De formatie 209

1. Fase-Beel 209

KVP over samengaan met VVD 209—KVP over verhouding tot PvdA 209—Informatieopdracht Beel 210—Parlementair of extra-parlementair 210—Keuze nieuwe Tweede-Kamervoorzitter 210—Tweede ronde van gesprekken 211—Het probleem van de 'binding' 211—Nieuw-Guinea en defensie 212—Loonpolitiek en huurverhoging 212—Verschil tussen KVP en protestantse fracties 212—Mammoetwet 213—De nieuwe premier 213—Neutrale houding van Beel 213—Onzekerheid bij KVP 214—Houding van Burger 214—Beels eindrapport 214—Wie nu? 215—PvdA moet zich alsnog buiten spel zetten 215

2. Fase-De Quay 216

Het extra-parlementaire uitgangspunt en de reactie van Burger 216—De extra-parlementaire of parlementaire mythe 217—De vakbeweging 218—Punten uit het regeringsbeleid 218—Burger wijst procedure af 219—Reacties van de andere fracties 219—De Quay over Nieuw-Guinea 219—De Quay kiest 219—'Ongelooflijk geïntrigeer' over de portefeuilles 220—Periode 8-18 april 221—De bezetting van Wederopbouw en Economische Zaken door de KVP 221—Justitie in plaats van Wederopbouw 222—Reactie bij CHU 222—Periode 18-27 april 223—Binnenlandse Zaken voor CHU? 223—Witteveen op Economische Zaken of Financiën? 224—Teruggeven van de kaarten en opnieuw uitdelen 224—Reacties bij KVP 224—Aanbod van Financiën aan Witteveen en reactie bij AR 225—Reactie CHU; Beerman weigert 225—Aanbod aan Biewenga 226—Zoeken naar CH-figures 226—Wanneer vrijere loonvorming? 226—Vergaderingen van aspirant-ministers en van AR-fractie 227—Toenemend onbehagen 227—Nieuwe verschuivingen en weigering van de AR 228—Mislukking 229

3. Tweede fase-Beel 230

Nieuw overleg met PvdA 230—Het geblokkeerde gesprek 231—Parlementair kabinet als dwangbuis 231—Beels controversiële punten 231—Beel schrijft PvdA af 232—Nieuwe portefeuillevverdeling 232—Sociale Zaken voor KVP 232

4. Eindfase 233

b. Enige lotgevallen van het Ministerie-De Quay tot de woningbouwcrisis 234

Over bezwaren tegen parlementaire formatiemethode 234—Doeleinden 235—Debat over de rang van welvaartsverhoging 235—Nota sociaal-economisch beleid en concessies van het kabinet 236—Wisseling op Defensie 237—Ombuiging 237—Loonbeleid 237—Spijtoptanten 238—Onderwijs 238—Van Riels gereserveerdheid 238—Wilde staking 239—Woningbouw 239—Lauwerszee 239—Huren en grondbelasting 240—PvdA steunt Zijlstra na diens onaanvaardbaarverklaring 240—Vlagvertoon 241—Van Riel over reconstructie 241—Amsterdamse tunnels 241—Loterijwet 242—Ver-

werping Loterijwet door Eerste Kamer 242—Cocktail party 243—Algemene politieke beschouwingen over zwakke punten 243—Verdeeldheid bij AR 244—Enige nederlagen 244—Landbouw en gedane concessies 244—Loonbeleid 245

X. WONINGBOUWCRISES EN TERUGKEER VAN HET KABINET . . . 246

a. Het uitbreken van de crisis 246
Het conflict over 5000 gesubsidieerde woningen 246—Het conflict beperkt zich tot 2500 woningen, waarover een half jaar later zou worden beslist 246—Partijpolitieke wijziging 247—Politieke consequenties van de motie-Van Eibergen 248

b. De formatie 249
Interne crisis in AR 249—Informatieopdracht De Gaay Fortman 250—Centraal comité van AR tegen fractie 250—CHU achter fractie 251—Verzoening tussen regeringsfracties 251—Over garanties voor de toekomst 251—Formule 252—Ontstemming bij CHU 252—Akkoord over de regeringsverklaring 252—Verslag De Gaay Fortman 253—Regeringsverklaring 253

c. Lotgevallen in 1961 254
Heengaan van Romme 254—De vervanging van Van Rooy door Veldkamp 255—Spijtoptanten 255

d. Nieuw-Guinea 256
Nederlands 'image' inzake Nieuw-Guinea verandert 256—Internationalisatie Nieuw-Guinea? 257—Bereidheid tot bilateraal gesprek 257—Het plan-Bunker en het parlement 258—De Eerste Kamer einde april 1962 259—Van Royen en de kentering in de Tweede Kamer 260—De overeenkomst van 15 augustus 1962 260

e. Enige lotgevallen op ander terrein 1961/1962 261
Spanning rond Zijlstra's fiscale ontwerpen 261—Enige incidenten 262—Zaak Van der Putten 263—Bijlmermeer 265—Kinderbijslag 265—Bijdrage uit algemene middelen 266—Salarissen 266—Woningbouw 266—Loonkonijn 267—Mammoet en schildpad 268

f. Laatste fase van het Ministerie-De Quay 268
Verkiezingen voor provincies en gemeenten 268—Algemene politieke beschouwingen 1962; Vondeling tegen Luns 269—Ouds afscheidscollège 269—De Kort over all-round politici 270—Enige incidenten 271—De zaak Van der Putten 271—Bidault 272—Reclametelevisie 272—Overheidspensioenen 274—Motie-Ruygers 275

XI. HET MINISTERIE-MARIJNEN

24 JULI 1963 TOT 14 APRIL 1965 276

a. De verkiezingen 276
Verkiezingsstrijd 276—Verkiezingen 15 mei 1963 277—Boerenpartij 277—Nieuwe leiding der fracties 278

b. De formatie 278

1. Fase-Romme	278
Informatieopdracht Romme 278—Bouwstenen 280—'Bockhouder' 280—Antwoorden fractieleiders 281—Gezamenlijk gesprek 31 mei 1963 282—Vondelings breukpunt: kinderbijslag en algemene middelen 282—Breukpunten Toxopeus 282—Vondelings conclusie 283—Naast nieuwe versie bouwstenen het lijstje van breukpunten 283—De bouwstenen 284—Prioriteiten 284—Statuut N.V. 285—Tweede televisienet 285—Pacifatiecommissie 286—Woningbouw 286—Prijzbeheersing grond 287—Overheid voorkeursrecht voor koop landbouwgrond 288—Sociale zekerheid 288—Algemene middelen 289—Rapport Romme en het probleem van het vijf-partijkabinet 290—De methode der bouwstenen 292	
2. Fase-De Kort	292
De formateur informeert verder 292—De kosten en de claimsnota 293—Ontwerp-basisprogram en keuzemogelijkheid 295—Basisprogram 295—Twistpunten opgelost? 296—Vraag omtrent vijf-partijkabinet 297—'Aan de Volkskrant bevriende zijde' 297—Bespreking De Kort-Vondeling d.d. 17 juni 1963 298—Reacties van CH en VVD 298—Besprekingen 18 en 19 juni 1963 299—Brief van Vondeling d.d. 18 juni 1963 299—Gesprek De Kort-Vondeling 18 juni 1963 300—Toxopeus wijst vijf-partijkabinet formeel af 301—Beernink en Van Eijsden 301—De Kort vermijdt een keuze 302—Brieven van De Kort van 20 juni 302—Ultimatum aan Toxopeus 303—De zwarte piet retour 303—De keuze van De Kort 304—Het fatale amicebriefje aan Vondeling 305—Vondeling staat paf 305—Het ontbreken van motivering 305—De latere motivering 306—'Ombuiging' thans afgewezen 306—Concessies aan Toxopeus 306—Christelijke fracties over De Korts beleid 307—De KVP-fractie en de 18 opposanten 307—Eerst motivering vereist 307—Bezwaren tegen procedure bij AR, CH en VVD 308—Toxopeus wenst 'aanpassingskuur' voor program 308—De Kort legt opdracht neer 309—Nieuwe kritiek op De Kort 309	
3. Fase-Beel	310
Informatieopdracht Beel 310—Beel kiest voor VVD 310—Memorandum 311—Claims-nota 311—De zeven punten van Beel 311—Onrust in de KVP-fractie 312—Veldkamps bezwaren 312—De door de fractie gestelde grens aan de concessies door De Kort veronachtzaamd 312—Akkoord van Wassenaar 313—Positie fractieleiders 313—Verhouding tot program 313—Prioriteiten 314—Sociale paragraaf 314—Pacifatie-commissie 315—Enige persoonlijke voorbehouden van fractieleiders 315	
4. Fase-De Quay	315
Formatieopdracht De Quay 315—Zijlstra premier? 315—Reactie KVP 316—De sociale paragraaf en Veldkamps reactie 316—Aankleding 317—De AR verlangt aanvaarding door KVP van het akkoord van Wassenaar 317—Veldkamp, Cals en Bogaers 318—Verklaring De Kort over akkoord van Wassenaar 318—Marijnen wordt premier 319—Uitnodigingen 319—Korthals en de VVD 320—De portefeuille van Defensie 320—De Jong op Defensie 321—Prof. Andriessen 321—Bespreking met Veldkamp van 12 juli 1963 322—Optrekken A.O.W. en algemene middelen 322—Mislukking van de bespreking 322—Onaangename sfeer 323—Vergeefse compromispogingen 323—De Quay legt opdracht neer 324—Verdeeldheid in katholieke kringen 324—The Times over evenredige vertegenwoordiging 325	

5. Fase-Marijnen	325
Formatieopdracht Marijnen 325—Compromis Veldkamp 326—Andere portefeuilles 327—Problemen bij AR 328—Constituerende vergadering 328—Interne binding omtrent sociale zekerheid 329—Benoeming 329	

XII. HET CONFLICT OVER DE RECLAMETELEVISIE 330

a. De voorgeschiedenis 330

Bot stelt invoering reclame aan de orde 330—Dagbladen 331—Vrees voor verkiezingen 1967 331—Interimrapport Pacificatiecommissie 332—Troonrede 333—Anti-REM-wet 333—‘Stroomversnelling’ 334—VVD tegen Anti-REM-wet 334—Bots plan voor derde radionet 335—Divergentie VVD-christelijke partijen 335—Liberale ministers en liberale fractie 336—Vaste Commissie voor O., K. en W. 336—Motie-Baeten 336—Legaliseren van de REM? 337—Stemming over motie-Baeten in commissie 338—De figuur van Bot 339—Het kabinet aanvaardt tijdslimiet van 1 maart 1965 339—Geertsema vermijdt breuk 340—KVP drukt door 340—Blauwdruk Baeten-Bot 341—Tegenstellingen in regeringsbasis 341—Blauwdruk Maris 342

b. Het conflict 343

Nota-Bot en compromisvoorstel Scholten-Veldkamp 343—Bereikte compromissen in het kabinet 344—Het overleg loopt vast 345—Menselijke factoren 345—Naar de interne breuk 346—De kernproblemen 347—Ontslagaanvraag 347

c. Terugblik op het Ministerie-Marijnen 348

Loonexplosie 348—Fiscale wetgeving 349—Breedband en IJsselmeerpolders 352—Woningbouw en huren 352—Nederlands-Belgisch verdrag 352—Toto 353—Rijnmond en Bijlmermeer 353—De Scheveningse pier 354—Sociale wetgeving 355—Defensie 357—Prinses Irene 357—Vondeling over enige ministers 358—Levensvatbaarheid los van radio en t.v. 358

XIII. DE FORMATIE VAN HET MINISTERIE-CALS 360

a. Consultaties 360

Visies op het conflict 360—Kamerontbinding? 360—Een compromis mogelijk? 361—CHU oordeelt conflict oplosbaar 361—‘Beginsel’ 361—Alternatief 362—Inlichtingen over de oorzaak van de crisis? 362—Meningen omtrent mogelijke oplossingen 363—Informatieopdracht Schmelzer 364

b. Informatie-Schmelzer 364

Beperkt karakter van de opdracht 364—Wederom rol van ‘boekhouder’ 365—Verscherping van tegenstellingen vooral door AR-houding 366—Geertsema over de zuilen 367—Houding PvdA 367—Reacties KVP en AR op uitlatingen van VVD 368—Unieraad van CHU 368—Niemand wil commerciële t.v. 368—Kans op compromis in kabinet? 369—Overleg met fractievoorzitters; commerciële televisie geen breukpunt meer 369—Tien vragen over Geertsema’s mededelingen 370—Onderling beraad der drie rechtse fractieleiders 370—Misverstand door de vragen van Schmelzer 371—Bemiddeling door CHU 371—Constructieve mogelijkheden? 371—Of verlakkerij? 372

—De nacht van Schmelzer 372—KVP en AR trekken één lijn 373—Overzicht 373
 —Getalscriterium en overgangstijd 373—Voorstel CHU-fractie voor definitieve regeling
 374—Standpunt VVD 374—Voorstellen Beernink afgewezen 375—Aanlooperperiode 375
 —VVD-verlangens strijdig met de ‘verdelende rechtvaardigheid’? 376—Verklaring
 Van der Ploeg na de nacht van Schmelzer: breuk met VVD 377—Juridische zwakte
 van standpunt van KVP en AR aangaande NTS 378—Eindrapport Schmelzer 380
 —Kritiek op Schmelzers werkwijze 380—Schmelzers verdediging van zijn werkwijze
 381—De ‘onoplosbaarheid’ door de feiten weersproken? 382—Een rechts kabinet? 382
 —Geen ijskast, geen CHU? 384

c. Nieuwe consultaties 385
 Aalberse over katholieke ministers; Zijlstra en Roolvink over PvdA 385—Intentie-
 verklaring 386

d. Formatie-Cals; fase-Beernink 386
 Formatieopdracht-Cals 386—Cals premier? 386—Cals en de reclametelevisie 387
 —Memorandum-Cals van 18 maart 388—Geertsema buiten spel 388—Formule over
 de bindingen 389—Eventueel zonder CHU; gesprek Cals-Beernink van 19 maart 389
 —Reeks van misverstanden tussen Cals en Beernink 391—Twee CH-ministers? 392
 —Het volgende misverstand over het gesprek van 19 maart: Vrijheid van Beernink
 in het omroepvraagstuk? 393—Houding Smallegenbroek 395—Radiorede Beernink van
 22 maart 395—Procedurevoorstel 396—Vergadering van 23 maart 1965 397—Eerst
 t.v.-nota ‘behandelen’ of eerst hierover ‘overeenstemming’? 398—Conflict dinsdag-
 middag 23 maart met Beernink 399—Hoeveel van de CH ook ‘uit de boot’ mochten
 vallen, Beernink niet 400—Fractievergaderingen 24 maart 401—Beerninks verklaring
 van 25 maart 402—Verwarring over wat het breukpunt was geweest 402—Verwarring
 over breukpunt ook in latere regeringsverklaring 403—Overwegingen van Cals en de
 drie andere fractieleiders t.a.v. Beerninks verklaring 404—AR gaat door met KVP en
 PvdA 405

e. Formatie-Cals | fase KVP-PvdA-AR 406
 Overeenstemming over radio en t.v. 406—Tussentijds rapport 407—Fracties over een
 aantal opvattingen van formateur 408—Fracties geven groen licht 408—Snelle over-
 eenstemming 408—Kernpunten 410—Fiscale plannen 412—Stijging staatsuitgaven 412
 —Mogelijke dissidenten 412—Basisprogram; regeringsprogram 413—Schlichting over
 de omzwaai 413—Regeringsprogram 414

f. Kabinetssamenstelling 414
 Terugkeer van zittende ministers? 414—Marijnen berust in de wisseling 414—Splitsing
 O., K. en W. 415—Wijze van verdelen der portefeuilles 416—Vondelings keuze 417
 —Financiën 417—Andriessen terug? 418—Portefeuilles voor AR 419—Moeilijkheden
 met Financiën 420—Moeilijkheden van compromissen 420—Fractievergaderingen
 KVP en AR 421—Fractievergadering PvdA 421—De pressure-cooker 422—Het proble-
 em-Bot 422—Staatssecretarissen 423—Wie op Onderwijs? 423—De laatste fase 424
 —KVP-ministers gaan over 424—Fractieleiders worden minister 425

g. Eindfase van de formatie 425
 Oordeel CHU 426—Constituerende vergadering op 12 en 13 april 426—Benoeming
 nieuw kabinet 426—Regeringsverklaring 427

<i>h. Staatssecretarissen</i>	428
BIJLAGE 1. Lijst van communiqués met betrekking tot de kabinetscrises 1946—1965	433
BIJLAGE 2. Zetelverdeling Tweede Kamer en landelijke percentages bij de verkiezingen voor de drie vertegenwoordigende lichamen . . .	449
GEciteerde LITERATUUR	453
REGISTER VAN TREFWOORDEN AANGAANDE BELEIDSZAKEN . . .	454
PERSONENREGISTER	457